گیفارا

چەند ڕاستییەکی زانراو ونەزانراو

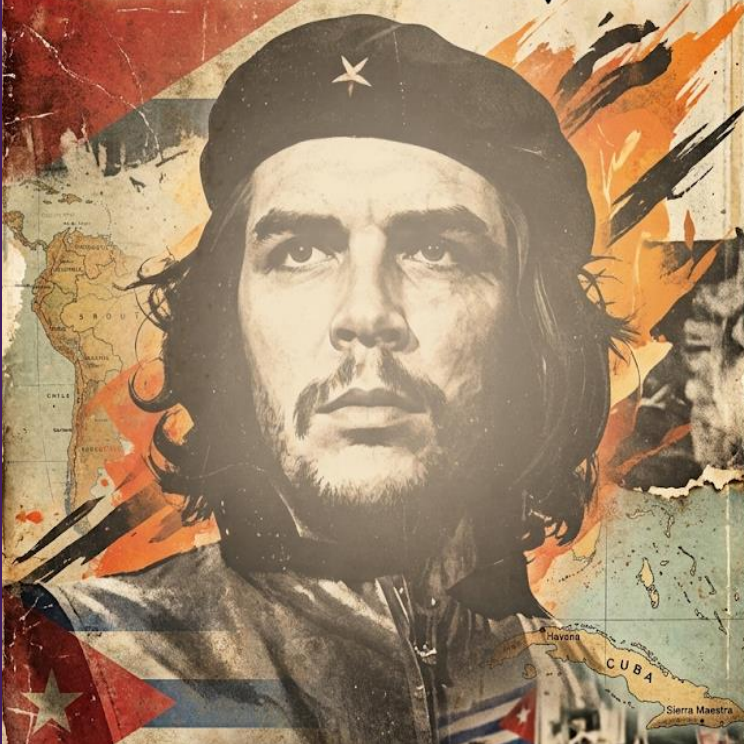

نووسینی
د. إحسان برهان‌الدین

گیڤارا

چەند ڕاستییەکی زانراو ونەزانراو

نووسینی
إحسان برهان الدين

بسم الله الرحمن الرحيم

إرنستو تشي جيفارا، له ئەرجەنتین له ساڵی 1928 له بنەماڵەیەکی بۆرجوازی له دایکبووە، له تەمەنی دوو ساڵییەوە تاکو مردنی نەخۆشی هەناسەسواری (ربو) لەگەڵ بوو، له سەرەتای گەنجییەوە خوێنەری نووسینەکانی مارکس و لێنین و ئێنجلز بووە، شۆڕشگێڕێکی مارکسی کوبییە، پزیشك و نووسەر وسەرکردەی جەنگی چەتەگەری

بووە، دواتریش بووەتە پیاوی دەوڵەت و کەسایەتییەکی دیار لە شۆڕشی کوبا ولەسەر ئاستی جیهانیش.

لە ساڵی 1953 لە بۆینس ئایرس کاتێك لە ساڵی کۆتایی کۆلێژی پزیشکی بوو ، لە گەڵ هاوڕێیەکی بە ماتۆڕ گەشتێکیان بە ئەمریکای لاتینیدا کرد و، ئەو گەشتە کەسایەتی ئەوو

هەست کردنی بە یەکێتی ئەمریکای باشوری لە لا درووست کرد، هەروەها ستەمی ئیمپریالیەکان لە وەرزێرە هەژارەکان هەستی وروژاند وسەرنجی ڕاکێشا ، گیڤارا لە ئەنجامی ئەو گەشتەیدا گەیشتە ئەوەی چارەسەر تەنها لە شۆڕشێکی جیهانیدایە.

لە ساڵی 1953 ڕۆیشت بۆ مەکسیك کە پەناگەی شۆڕشگێڕانی ئەمریکای لاتینی بوو، لەوێ بە کەسایەتی ڤیدیل کاسترۆ سەرسام بوو و ئاواتی ئەوە بوو چاوی پێ بکەوێت، کاسترۆ ئەو دەمە لە زیندان بوو، پاش ئازادبوونی لە 1955 گیڤارا بە دیداری گەیشت و لەوە دڵنیا بوو کە ئەو کەسایەتییەی بە دوایدا دەگەڕێت دەستی

کەوت، پەیوەندییەکی بەهێز لە نێوانیاندا درووست بوو، پێکەوەش پلانی ڕزگارکردنی کوبایان لە دەسەڵاتی (باتیستا) دارِشت، لە پاش چەند شەڕو ڕووبەڕوو بوونەوەیەك توانیان سەرکەوتن بەدەست بهێنن و دەسەڵاتی (باتیستا) یان ڕوخاند و سەرکەوتنی شۆڕشیان ڕاگەیاند و گیڤارا بوو بە وەزیری شۆڕش وسەردانی زۆر وڵاتی کرد و چاوی بە

(جمال عبد الناصر) و(نهرو) و(تیتو) و(سوکارلو) کەوت و دواتر بوو بە وەزیری پیشەسازی و لە ڕاستیدا ئەو لە دوای کاسترۆ کەسی دووەم بوو لە وڵاتدا.

لە دید و تێڕوانینی بۆ چەمکەکانی شۆڕش لە گەڵ کاسترۆ ناکۆکی کەوتە نێوانیان و گیڤارا دەستی لە هەموو ئیش و کاری دەوڵەت

هەڵگرت و تەنانەت خێزانەکەشی بە جێهێشت و بە مەبەستی درووست کردنی سوپای شۆڕشگێڕ ڕووی کردە کۆنگۆ لە ئیفریقیا، بەڵام خەڵکی ئەو وڵاتە لەوێ هاوکارییان نەکرد و وەکو کەسێکی نامۆ تەماشایان کرد و قەناعەتیان بە ئامانجەکانی نەکرد، بۆیە پاش ئەو ئەزموونە تاڵەی ڕووی کردە پۆلیڤیا و لەوێ توانی لە کرێکارو

وەرزێرەکان چەندین کۆمەڵەی شۆڕشگێڕی چەکدار درووست بکات وشۆڕش ڕابگەیەنن، بەڵام سوپای پۆلیڤیا سوپایەکی بەهێز بووجیاواز بوو لە سوپای پێشووی کوبا، ئەمریکاش هاوکاری ئەکردن بۆیە گیڤارا شکستی هێنا، بەڵام هەرچۆنێك بوو تا ساڵی 1967 هەر بەردەوام بوو تا ئەو کاتەی دەستگیر کرا و لەوێ کوژرا.

گیڤارا به ئەوپەڕی باوەڕو قەناعەتەوە متمانەی بە بنەماکانی مارکس و لینین و ئێنجلز هەبوو، بۆیە:

1- هەوڵ و کۆششی بۆ ئەوە بوو موڵکییەتی تایبەتی کەس نەمێنیت و هەموان بەشدار بن پێکەوە لە بەکارهێنانی هۆکارەکانی بەرهەم هێنان و بەشێوەیەکی گشتی باوەڕی بە "اشتراكية الخيرات" هەبوو، واتە گەل

ومیللەت پێکەوە لە بەروبووم و داهاتەکاندا بەشدار بن، لەم بارەشەوە بەڕەوای ئەزانی ماڵ و سەروەتی خەڵکی بۆ ئەو مەبەستە زەوت بکات.

2 – باوەڕی بە سیستمی هاوسەرگیری و چوار چێوەی خێزان نەبوو، بەڵکو وەکو ئینجلز باوەڕی وابوو ئەو پرسە پەیوەندییەکە لە نێوان کوڕ و کچدا چۆن بیانەوێت بەو شێوە

ڕێکی ئەخەن و ، ئافرەت سەربەخۆیی تەواوی هەیە لە بڕیاردا و پێویستە منالیش بە هەمان شێوە سەربەخۆ بن و بڕیار لەلای خۆیان بێت نەك لای دایك و باوك.

3 – گیڤارا وەکو قوتابییەکی سەرسەختی قوتابخانەی مارکسییەت، باوەڕی وابوو ئایین گەشەکردنێکە بۆ قۆناغەکانی مێژوو، شیوعییەتیش ئەو پێشکەوتنەیە کە ئایینەکان

دەكاتە بابەتێكی ڕواڵەتی ودەبێتە هۆكارێك بۆ پوكانەوەو نەمانی.

4 – گیڤارا سەر بەو تەوژمە فیكرییە بوو و تاسەر ئێسقان بەرگری لێ دەكرد، كە ملیۆنەها خەڵكیان لە جیهاندا كوشت. خودی گیڤارا مرۆڤ كوژێكی زۆر ترسناك بوو، مرۆڤ كوشتن – وەكو "لوسیانو میدینا"ی

پەیامنێر لەسەردەمی کاسترۆ دەڵێت بۆ گیڤارا وەکو ئەوە بوو پەرداخێك ئاو بخواتەوە.

5 – گیڤارا لە دیدی "أوجستین سوبریرون" کە وەکو پەیامنێرێك لە گەڵ ئەوو کاسترۆ کاری کردووە، پێی وابوو ئەو دەستەوسان بوو لەوەی خۆشەویستی کوبییەکان بۆ خۆی رابکێشێت ، بۆیە بە "غامض"، و"متحفظ"،

و"متعجرف"، و"غیر صریح".. وەسفی کردووە، واتە: لێڵ ونادیار زبروتوندو ناڕاشکاو.

6 – گیڤارا کە ڕقی لە ستەم و ستەمکاران بوو، بە دەستی خۆی، یان بەفەرمانی ڕاسنەوخۆی خۆی، سەدان زیندانی بەرەو سێدارە دەنارد بێ ئەوەی گوێ لە بەرگریکردنیان بگرێت، بەڵکو

باوەڕی وابوو تەنها بە گومان کەسەکان بکوژێت، تەنانەت جارێکیان گومانی لە سەربازێکی خۆی کرد، یەکسەر کوشتی وسعاتەکەی دەستی لێکردەوەو دواتر بە شانازییەوە لە یادەوەرییکانیدا باسی ئەوەی کردووە. لەو ماوەش کە دەسەڵاتی هەبوو لەسەردەمی شۆڕشی کوبا، بە گەورەترین قەسابی مرۆڤ کوژ دەژمێردرا، جگە لە رائیول

ی برای کاسترۆنەبێت، کەس لە مرۆڤ کوشتندا کێبڕکێی ئەوی پێ نەدکرا.

7 – دواتریش لە پۆلیڤیا خەڵکانێکی زۆری بە دەستی خۆی یان بە فەرمانی خۆی کوژران، بە پاساوی بەکرێگرتەی سەرمایەداری خەڵکانێکی زۆری دەکوشت و ئەشکەنجە دەدا. بۆ جێبەجێکردنی لە سیدارەدان گیڤارا

هەرگیز باوەڕی بە دادگاییکردن نەبوو، ئەیوت ئەوە هەندێ وردەکاری بۆرجوازی کۆنە وکاتی بەسەر چووە، ئەمە شۆڕشەو شۆڕشگێڕان پێویستە ببنە ئامرازێکی سارد بۆ خەڵك کوشتن.

8 – لە نامەیەکیدا بۆ دایکی لە 15 تموز 1956 دەڵێت: من مەسیحی نیم و دژ بە

هەموو چاکەیەکم، من لە جیاتی ئەوەی بە خاچەوە هەڵواسرێم ، بە هەموو چەکێك لە بەردەستمدا بێت خەریکی کوشتن ئەبم.
کاتێکیش هەواڵي لە دیکبوونی ئەلیدای کچی دوومیان پێدا، بە هاوسەرەکەی وت: ئەگەر کۆرپەکە کچە ، لە سەربانەوە فڕەی بدەنە خوارەوە.

9 – نووسەری یادەوەرییەکانی گیڤارا (هـ.أ.روس ك.ب.فولف) بە هەموو شێوەیەك هەوڵی داوە گیڤارا وەکو پاڵەوانیك دەربخات وباس لە هەندێ هەڵوێستی جوامێرانەی ئەو دەکات پێش کوژرانی، کە بووەتە مایەی ڕەخنەو، بە درۆ و قسە هەڵبەستن تۆمەتبارکراوە، چونکە گیڤارا کاتێك لە پۆلیڤیا دەستگیر کرا ئەو قسە بە ناوبانگەی کرد کە

وتی: من گیڤارا م ، تەقەم لێ مەکەن، بە زیندوویی بۆ ئێوە باشترم تا بە مردوویی!

لە ڕاستیدا ڕاگەیاندنی جیهانی و لایەنەکانی سەر بە مارکسیەت، یەك لایەنی ئەم سەرکردەیان بە جیهان نیشان داوەو دیوەکەی تریان بە تەواوی شاردووەتەوە، بۆ نموونە:

✍ ئەوەیان باس نەکردووە لە نێوان 1957 بۆ 1959 زیاد لە 180 هەشتا دۆسیی وەکو تاوانی جەنگ و کۆمەڵکوژی لەسەرە کە هەمووی بە ناوو بەروار و بە وێنە پارێزراوە.

✍ باسی ئازایەتی ئەویان کردووە لە کوشتنی زندانییەکانی قەڵای کوبا بەدەستی خۆی ،

بەڵام باسی ئەوەیان نەکردووە چی ترس وبیمێك ڕووی تێدەکات کاتێك لە پۆلیڤیا دەستگیر دەکرێت و لەسەر هەمان شێوازی خۆی بە بێ دادگاییکردن دەیکوژن.

✍ هەروەها باسی ئەوەشیان نەکردووە ، گیڤارا چەند لایەنگرو خۆشەویستی هەیە لە جیهاندا دە ئەوەندە دوژمن و ناحەزی هەیە

كە سەدان بەڵگەیان لەسەری تۆماکردووە وەکو ئەنجامی تاوانی جینۆساید و گوێنەدانی بە هیچ لە بنەماکانی ڕەوشت و ئایین ودادگەرێتی و داب و نەریت.

10- لە ڕاستیدا دەکرێت گیڤارا لە ڕوانگەی مارکسیەکانەوە پاڵەوانێك بێت، بەڵکو دەکرێت لە ڕوانگەی زۆرێك لە عەلمانی و

لیبرالییەکانی دونیاوە کەسێك بێت جێگای شانازی بێت، دەشێت ببێتە ئەستێرەی سینەماکانی هۆلیوود، چونکە ژیانی لە پێناو بەجێهێنانی بنەماکانی ئەو ئایدولۆژیا فیکرییەی مارکس و لینین و ئێنجلز بەسەربرد وهەوڵیدا بەشێوەیەکی پراکتیکی بەرجەستەی بکات.

بەڵام هەرگیز لە ڕوانگەی موسوڵمانێکەوە کە کەمترین شارەزاییی لە ئایینی خۆی هەبێت، نابێت و نادرووستە بە گیڤارا کاریگەر بێت، چونکە ئەو وێڕای هەموو ئەوەی باس دەکرێت لە خەبات و بەرخودانی لە پێناو میللەتی کوبا و میللەتانی تر، ئەو بێگومان تاوانبارێکی خوینمژ بووە و لەسەر بنەمای بیروباوەڕی مارکسیەت کوشتارگەی ناخ

هەژێنی زۆری بۆ مرۆڤایەتي درووست کردووە، خەباتی ئەو لە پێناو فیکرو بیروباوەڕی مارکسیدا بووە کە لەگەڵ ئیسلام وهەموو ئایینێکدا دژ بە یەکترن، بۆیە بە هیچ شێوەیەك درووست نییە موسوڵمان بە کەسێکی بێ دینی مرۆڤ کوژی وەکو گیڤارا سەرسام بێت یان خۆشی بوێت.

11 – جێگای تێبینی وسەرنجیشە، کە عدنان إبراهیم هاوشێوەی ستایشکردنی بۆ داروین و جلال الدين الرومي والبوطي وياسر الحبيب، لە بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنیدا ستایشیکی زۆری گیڤارا ش دەکات و وەکو خەباتگێڕو کەسایەتییەکی گرنگی جیهان ستایشی دەکات،

بەڵکو ئەڵێت هەرچەند بەڕواڵەت بێ دین بووە ئیمانداریش بووە لە ڕاستیدا !

12 – گیڤارا لە ساڵی 1967 لە پۆلیڤیا لە لایەن سوپای ئەو وڵاتەو بە یارمەتی دەزگای هەواڵگری ئەمریکا دەستگیر کرا وسەرۆکی پۆلیڤیا فەرمانی کوشتنی دەرکرد و نۆ فیشەکی لە لایەن سەربازێکی نیوە سەرخۆشەوە پێوەنرا

کە بەر دەست و قاچی و شان و سنگ وقورگی کەوت، دوای ئەوەش پزیشکێك هات و هەردوو دەستی بڕی و ناردیان بۆ بوینس ئایرس بۆ ئەوەی شوین پەنجەکانی بەراورد بکرێت لەگەل ئەو شوێن پەنجانەی لە دۆسێیەکی ئەودا لە پۆلیسی ئەرجەنتین پارێزرابوو. لاشەکەشیان بۆ شوێنێکی نادیار برد و نەزانرا ئایا نێژراوە یان سوتێنراوە، بەڵام

دوای ساڵانێك وترا گوایە تەرمێکیان دۆزیوەتەوە وا دەرئەکەویت تەرمی گیڤارا بووەو لە گۆڕێکی تایبەتدا لە کۆبا نێژرا.

بۆ نووسینی ئەم بابەتە خوێندنەوەی زۆرم ئەنجامداوە، لەوانە:

– تشي جيفارا مناضل للحق أم كان مناضلا للظلم ؟/أبوحسين الاشبيلي المعافري .

- هەندێ وتاری پەیوەندیدار لە ڕۆژنامەی المصري اليوم و القدس.
- ژیاننامەی گیڤارا لە سایتی وێکی پیدیا، کە ئەویش لە چەندین سەرچاوە وەریگرتووە.

إحسان برهان الدين